

Posudek na diplomovou práci bc. Petra Vaškovic *Existence bez existujícího*

Přítomná diplomová práce si klade za cíl uvést do souvislosti tři pojmy Lévinasovy filosofie – *il y a*, živel a absolutní Jinakost – a představit je jako odlišné druhy jinakosti. Petr Vaškovic v tomto projektu postupuje precizně a s náležitou introspekci pracuje s primárními prameny. Prokazuje také výbornou obeznámenost s širším kontextem Lévinasových vzorů a inspirací, v nichž se zřetelně vyjevuje návaznost myšlení Hegelova, Husserlova, Heideggerova, Lévinasova a Blanchotova. V neposlední řadě diplomant nastudoval rozsáhlou výkladovou literaturu, která se s tématem bezprostředně pojí. Oceňuji ovšem i dohledání přímo nesouvisejících detailů (např. přes Pascalovy *Idées* vazbu mezi Torricelliho vakuem a *il y a*).

Hlavním pozitivem práce je teze Petra Vaškovic o pluralitě jinakostí. Je neotřelá a autor s ní pracuje originálně, jakkoli platí, že pro ni lze najít inspiraci i oporu v primární i sekundární literatuře. Za důležité považuji zdůraznění, že koncept *il y a* je způsob, jímž se Lévinas kriticky vyrovnává s filosofií Martina Heideggera. Domnívám se, že je zcela na místě číst raného Lévinase Heideggerovou optikou. Fáze vymezení se studenta vůči učiteli (resp. učitelům, protože Lévinas kriticky reaguje i na Husserla) je v jeho díle důležitá a bez ní by pravděpodobně nedospěl k originálnímu tezí z *Totality a nekonečna*.

Diplomant se na mnoha místech vyjadřuje velmi zdařile, což svědčí o jeho souznění s tématem. Obsahově i stylisticky trefně vyzdvihuje francouzská specifika Lévinasova myšlení. Nepředkládá „starost“ o bytí, ale „slast“, kterou existující zakouší. Vaškovicův termín „autonomie slastnění“ považuji v této souvislosti za náležitě „francouzský“.

Po formální stránce je práce pečlivá. Z gramatického hlediska působí rušivě jen opakující se chyby v přechodnících („Lévinas ... tvrdí“ s. 28; „jedinec budující“ s. 83, i dále). V pozn. 97 je omylem uveden jako autor dialogu *Timaios* Aristotelés. Styl psaní je navzdory obtížnému tématu srozumitelný, ovšem místy až příliš repetitivní.

Poznámky:

- K hapax legomenon *tohu wa-vohu* (s. 18). Při nastínění různých interpretací termínu *il y a* Petr Vaškovic vzpomíná i možnost jeho vztažení k biblickému termínu *tohu wa-vohu* jako primordiálnímu chaosu a potažmo jeho spojení s představou, že by subjekt mohl do této prvotní nerozlišitelnosti a anonymity znovu upadnout. Proti této interpretaci mám výhrady. V hebrejském myšlení je kladen důraz na lineární chápání dějinnosti a pád někam zpět, do prvotního stavu, není prakticky tematizován. Takovýto moderní výklad jde proti duchu rabínské tradice i proti Lévinasovu chápání rabínského učení a ústní Tóry.

- K problému ontologické difference (s. 25). Zde autor velmi dobře sumarizuje Lévinasovu reakci na Heideggera. Je dobré mít na paměti, že onen důraz na oddělení existence a existujícího, resp. na pohyb oddělení, je bytostně přítomen v názvu francouzského originálu („**O**d existence k existujícímu“), ale z českého překladu se vytratil („Existence a ten, kdo existuje“).

- K analýze pojmu úzkosti (s. 33). Bezpochyby je třeba vidět spojitost s Heideggerovou naladěností úzkosti a vhodné je i retrospektivní připomenutí Nietzscheho a Kierkegaardova. Nicméně termín i celé téma úzkosti má pro Lévinase i jiné než jen Heideggerovské konotace. Zde postrádám poukázání na francouzské autory, zvl. Sartra a Camuse. Z této perspektivy *l'angoisse* není „čistým“ filosofickým pojmem, ale má i další, např. sociologické implikace.

Otázky k obhajobě:

- Nejméně vysvětleným motivem práce zůstávají živiny / živél. Hned v úvodu je naznačeno, že pojem živin je před-teoreticky chápán na rovině tělesnosti jako to, co „uspokojuje tělesné potřeby jednotlivce“ (s. 5). V obecném náčrtu to jistě platí, ale slastné těšení se jistě týká i „intelektuální potravy“. Dále autor uvádí (s. 66), že funkcí živlu je „subjekt od nekonečna oddělit“. Zůstává však nedopovězeno v jakém smyslu a proč.

(Pozn. Při četbě pasáže (s. 66 – 67) o živinách, které se objevují šťastnou náhodou a jsou do budoucna nezajištěny, mě napadá otázka, zda neexistuje – podobně jako je tomu s *il y a a tohu wawohu* – interpretační snaha číst živiny skrze hebrejskou tradici jako „manu nebeskou“ (Ex 16,4-16)?)

- V oddíle „Kvalitativní rozlišení Jinakosti“, část [1], považuji obě definice (tj. *il y a* i živél) za trefné. Nejsem si ale zcela jista, zda je pojmové rozlišení na místě v části [2] Osobní vymezení Jinakosti (s. 94–96). Lze používat pojmy forma a látka v „anti-hylémorfickém“ smyslu? Co by to znamenalo? To, že některé skutečnosti lidské myšlení popisuje jako takové, které jsou **bez formy** a **bez látky**? Bylo by dobré podat propracovanější terminologické vysvětlení. Lévinasovská „tvář“ přeci formu má. Epifanie tváře znamená právě to, že vidím jednu konkrétní tvář, konkrétní formu tohoto-zde, zároveň jsem si ale vědom toho, že tato jedna konkrétní tvář takříkajíc používá tuto formu k reprezentaci obsahu, který formu přesahuje. Množství konkrétních forem, konkrétních tváří, slouží jako průrvy (*ruptures*), kudy se dere formálně neuchopitelný obsah. Je možné obhájit „anti-hylémorfické“ čtení? Spíše se mi zdá, že Lévinas jde až na samu hranici možností, jak lze pojmy forma a obsah používat, nicméně je nepoužívá v jejich „anti-“ významu.

- Na s. 96 Petr Vaškovic uvádí, že „Absolutní Jinakost ... postrádá formu či obsah ...“ Je tím míněn jakýkoli obsah? Je zcela bezobsažná? Nelze v této souvislosti hovořit přinejmenším o „etickém obsahu“ či morálním apelu?

Závěrem: Předložený text dle mého názoru zcela splňuje požadavky kladené na diplomové práce: předkládá jasnou tezi a postupnými kroky vede čtenáře k dobře vystavěnému a jasně formulovanému závěru.

Práci navrhuji hodnotit jako **výbornou**.

Dita Válová
25. srpna 2017